

Acta Academiae Beregsasiensis

2015

ISSN 2310-1954

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІМЕНІ Ф. РАКОЦІ ІІ

Acta Academiae Beregsasiensis

Том XIV

Науковий вісник

- *філологія*
- *історія*
- *педагогіка*

Берегове–Ужгород
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ №20186-9986Р від 18.07.2013 р.

„Acta Academiae Beregsasiensis” засновано у 2000 році
та видається за рішенням Видавничої ради
Закарпатського угорського інституту імені Ф.Ракоці ІІ

Рекомендовано до друку Вченою радою Закарпатського угорського інституту ім. Ф. Ракоці ІІ
(протокол № 2 від 10.06.2015 р.)

ГОЛОВНІ РЕДАКТОРИ:

кандидат педагогічних наук І. Орос, доктор біологічних наук Й. Сікура

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

історичні науки

І.Мандрик доктор історичних наук (заст. гол. ред.)
М.Матьовка доктор історичних наук
П.Федака доктор історичних наук
В.Брензович кандидат історичних наук
І.Самборовські-Нодь кандидат історичних наук
Ю.Чотарі кандидат історичних наук
А.Бочкор кандидат історичних наук

філологічні науки

М.Сюсько доктор філологічних наук (заст. гол. ред.)
А.Золтан доктор філологічних наук (Науковий університет ім. Лоранда
Етвеша, Будапешт)
М.Контра доктор філологічних наук (Сегедський науковий університет)
І.Ковтюк кандидат філологічних наук
О.Кордонець кандидат філологічних наук
І.Пенцофер кандидат філологічних наук (відповідальний редактор)
С.Черничко кандидат філологічних наук

педагогічні науки

Н.Лисенко доктор педагогічних наук
Л.Макаренко доктор педагогічних наук
А.Сабо доктор педагогічних наук (заст. гол. ред.)
М.Левринц кандидат педагогічних наук
І.Орос кандидат педагогічних наук
І.Силадій кандидат педагогічних наук (відповідальний секретар)

A-19 **Acta Academiae Beregsasiensis:** науковий вісник / Міністерство освіти і науки
України, Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці ІІ; гол. ред.:
І.Орос, Й.Сікура. – Берегово: Вид-во "Графіка", 2015. – Том XIV. – 312 с. (серія:
філологічні, історичні та педагогічні науки)

У науковому віснику „Acta Academiae Beregsasiensis” Закарпатського угорського
інституту імені Ференца Ракоці ІІ розглядаються актуальні питання наукових досліджень
докторантів, аспірантів, викладачів навчальних закладів та співробітників наукових установ
не лише України, але і зарубіжних країн, які працюють у галузі філологічних, історичних та
педагогічних наук.

УДК 001.2
ББК 72

ISSN 2310-1954
ISBN 978-966-2303-15-5

© Автори статей, 2015
© Закарпатський угорський інститут
імені Ференца Ракоці ІІ, 2015

ISSN 2310-1954

UKRAJNA OKTATÁSI ÉS TUDOMÁNYOS MINISZTERIUMA
II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

Acta Academiae Beregsasiensis

XIV. évfolyam

Tudományos folyóirat

- *filológia*
- *történelem*
- *pedagógia*

Beregszász –Ungvár
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Nyomatott tömegtájékoztatási eszközök állami nyilvántartásának igazolása:
széria: KB № 20186-9986P; kiadta: Ukrajna Állami Nyilvántartási Szolgálat 2013.07.18-án

Az *Acta Academiae Beregsasiensis* 2000-ben lett alapítva, és a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Tanácsának határozata alapján jelenik meg

Kiadásra javasolta: a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2015.06.10, 2. számú jegyzőkönyv)

FŐSZERKESZTŐK:

dr. Orosz Ildikó, dr. Szikura József

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG:

történelemtudomány

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

filológia

dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckőfer J. (felelős szerkesztő)
dr. Szjuszko M. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Zoltán A.

pedagógia

dr. Liszenko N.
dr. Lőrinc M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (főszerkesztő-helyettes)
dr. Szilagyij I., (felelős titkár)

KORREKTÚRA:

G. Varcaba I., Lőrinc M., Kordonec O.

TÖRDELÉS:

Tótin V.

A szerkesztőbizottság címe:
90202 Beregszász, Kossuth tér 6.,
II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola
Tel.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© A szerzők, 2015
© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai
Magyar Főiskola, 2015

ISSN 2310-1954

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
FERENC RÁKÓCZI II. TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN INSTITUTE

Acta Academiae Beregsasiensis

Volume XIV

Research Journal

- *philology*
- *history*
- *pedagogy*

Berehove–Uzhhorod
2015

УДК 001.2
ББК 72
А – 19

Certificate of State Registration of Printed Mass Media, Series KB № 20186-9986P,
Issued by the State Registration Service of Ukraine, December 20th, 2013

The journal „Acta Academiae Beregsasiensis” was established in 2000 and is published by the
Publishing Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute

Recommended to publication by the Scientific Council of Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, record № 2 from June 10, 2015

EDITOR-IN-CHIEF:
dr. I. Orosz, dr. J. Szikura

EDITORIAL BOARD:

history

dr. Bocskor A.
dr. Brenzovics L.
dr. Csatáry Gy.
dr. Fedaka P.
dr. Mandrik I. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Matyovka M.
dr. Szamborovszkyné Nagy I.

philology

dr. Cserniczkó I.
dr. Kontra M.
dr. Kótyuk I.
dr. Kordonec O.
dr. Penckófer J. (Editor of the issue)
dr. Szjuszko M. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Zoltán A.

pedagogy

dr. Liszenko N.
dr. Lőrincz M.
dr. Makarenko L.
dr. Orosz I.
dr. Szabó Á. (Deputy Editor-in-Chief)
dr. Szilagyij I. (secretary)

PROOF-READING:

G. Varcaba I., Lőrincz M., Kordonec O.

MAKEUP:

Tótin V.

The address of editorial board:
Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian Hungarian Institute
Kossuth square, 6.
90202 Berehove, Ukraine
Tel.: (380-3141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua

© Authors, 2015
© Ferenc Rákóczi II. Transcarpathian
Hungarian Institute, 2015

Зміст

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

ЧЕРНИЧКО СТЕПАН – ТОВТ ЕНІКЕ: Практичне застосування Закону України «Про засади державної мовної політики» з точки зору правової гармонізації	15
ДУДИЧ ЛОКОТОШ КАТАЛІН: Мовна свідомість і вживання мов у школах з угорською мовою навчання Закарпаття (у місцях компактного і не компактного проживання угорців)	27
БЕРГХАУЕР-ОЛАС ЕМЕВКЕ: Пошук рівноваги між двома „світами” з потребою підтримання стосунків (кейс стаді)	45
ШЕБЕШТЕН ЖОЛТ: Гідроніми давньоугорського періоду історичної Мароморошської жупи	64
ПЕТГЕВ ЙОЖЕФ: Особливості вживання риторичних фігур у структурі тексту	77
ГАЛ ОДЕЛ: Архаїчні молитви у сакральних народних рукописних молитовниках	87

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

САМБОРОВСКИ-НОДЬ ІВОЯ: Пам’ять нащадків. Проблематика Першої світової війни в українських і російських підручниках історії та у фаховій дидактичній літературі	101
САКАЛ ІМРЕ: Практика переселення легіонерів на території нинішнього Закарпаття між двома світовими війнами на прикладі будівництва колонії Свобода	120
ОРБАН МЕЛІНДА: Відображення Першого Віденського арбітражу в тогочасній закарпатській пресі	132
НОДЬ НИКОЛЕТТА: Адміністративна політика угорського уряду на Закарпатті у 1939-1940 рр.	145
ГОРВАТ-ШІМОН ІВЕТТ: Діяльність військової організації "Рондьош гарда" на Закарпатті	152
БОДНАР ОЛЕКСАНДРА: Форми поширення радянської ідеології серед угорців Закарпаття (1953–1964)	164
ПОПОВІЧ РОКСАНА: Невинно засуджений.... Депортація Шандора Балого – реформатського священика з с. Есень	176
ЧАСАР ІШТВАН: Список актів про угорців з ужгородського архіву Служби безпеки України, які були складені в радянські часи	185

Чотарі Юрій: Архівні документи дворянської родини Ружак з Містіце (Імстичево) (1646 - XIX ст.)	213
Ревої Томаш: Кількісні показники смертності матерів, абортів, шлюбів і розлучень у Ленінграді протягом 1942–1943 років.....	236
Дністрянський Мирослав С. : Роль так званої «волоської» колонізації в заселенні Українських Карпат: спроба синтетичного представлення.....	242

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Качур Аннамарія , Густі Ілона: Підготовка до письмового завдання на ЗНО з англійської мови на матеріалах опитування вчителів та студентів англійської філології	265
Надь Єніке: Використання англійської дитячої літератури на уроках іноземної мови в угорських школах Закарпаття	285
Полої Каталин: Результати зовнішнього незалежного оцінювання випускників ЗОШ м. Берегова.....	295

Tartalom

FILOLÓGIA

CSEERNICKÓ ISTVÁN – TÓTH ENIKŐ: Az állami nyelvpolitika alapjairól szóló ukrainai törvény gyakorlati alkalmazásának egy területe: a jogharmonizáció.....	15
DUDICS LAKATOS KATALIN: Nyelvi tudat és nyelvhasználat Kárpátalja magyar iskoláiban (szórványban és magyar tömbben).....	27
BERGHAUER-OLASZ EMŐKE: Egyensúly keresése két „világ” között kapcsolatigény jelenlétével (esettanulmány)	45
SEBESTYÉN ZSOLT: Máramaros megye ómagyar kori folyóvíznevei	64
PETHŐ JÓZSEF: Retorikai alakzatok a szépirodalmi és a hétköznapi szövegek stílusstruktúrájában	77
GÁL ADÉL: Archaikus imádságok a szakrális népi kéziratok füzetekben	87

TÖRTÉNELEM

SZAMBOROVSKYKÉ NAGY IBOLYA: Az utókor emlékezete. Az első világháború problematikája az ukrán és az orosz történelemtankönyvekben és a szakdidaktikai irodalomban	101
SZAKÁL IMRE: Legionárius telepítések gyakorlata a mai Kárpátalja területén a két világháború között Szvoboda telep kiépítésének példáján	120
ORBÁN MELINDA: Az első bécsi döntés megjelenítése a korabeli kárpátaljai sajtóvisszhang alapján.....	132
NAGY NIKOLETTA: A magyar kormányzat közigazgatási politikája Kárpátalján 1939–1940-ben.....	145
HORVÁT-SIMON IVETT: A „Rongyos gárda” tevékenysége Kárpátalján	152
BODNÁR ALEXANDRA: A szovjet ideológia megjelenési formái Kárpátalja magyarsága körében (1953–1964)	164
POPOVICS ROXÁNA: Ártatlanul elítélve... Balogh Sándor eszenyi református lelkész elhurcolása.....	176
CSÁSZÁR ISTVÁN: A szovjet időszak alatt készült magyar illetőségű akták jegyzéke az Ukrán Állambiztonsági Szolgálat ungvári levéltári anyagaiban.....	185

CSATÁRY GYÖRGY: A Ruzsák-levéltár iratai (1646–XIX. sz.)	213
RÉVAI TAMÁS: Az anyák halálózása, abortuszok, házasságok és válások alakulása Leningrádban 1942–1943 között	236
DNYISZTRJANSZKIJ MIROSLAV: Az úgynevezett „vlach” kolonizáció szerepe az Ukrán-Kárpátok benépesítésében: kísérlet egy összegző bemutatásra	242

PEDAGÓGIA

KACSUR ANNAMÁRIA–HUSZTI ILONA: Felkészülés az ukrainai angol emelt szintű érettségi vizsga írásfeladatára (tanárokkal és angol bölcsész szakos diákokkal végzett felmérés eredményei alapján)	265
NAGY ENIKŐ: Autentikus mesék, történetek használata az angol nyelvi órákon kárpátaljai magyar iskolákban	285
PALLAY KATALIN: A külső független tesztelésen elért eredmények Beregszász középiskoláiban	295

Contents

PHILOLOGY

ISTVÁN CSERNICKÓ – ENIKŐ TÓTH: On the Area of Application of the Law „Principles of the State Language Policy” of the Constitution of Ukraine: Legislative Alignment.....	15
KATALIN DUDICS LAKATOS: Language Conscience and Language Use in the Hungarian Language Schools of Sub-Carpathia (in dispersed communities and in Hungarian bloc communities).....	27
EMŐKE BERGHAUER-OLASZ: Search for Balance Between Two “Worlds” with the Demand for Partnership (a case study).....	45
ZSOLT SEBESTYÉN: Hydronyms of the Historical Máramaros County from the Old Hungarian Era	64
JÓZSEF PETHŐ: Rhetorical Figures in the Stylistic Structures of Literary and Non-Literary Texts.....	77
ADÉL GÁL: Archaic Prayers in the Sacral Folk Handwritten Manuscripts.....	87

HISTORY

IBOLYA SZAMBOROVSKYNÉ NAGY: Posterity’s memory. The First World War Issues in Ukrainian and Russian History Textbooks and Specialized Didactic Literature	101
IMRE SZAKÁL: Practice of Colonization of Legionaries in Transcarpathia between the two World Wars. The Development of Colony Svoboda.....	120
MELINDA ORBÁN: The First Vienna Award in Terms of the Contemporary Transcarpathian Press Coverage.....	132
NIKOLETTA NAGY: Administrative Policy of the Hungarian Government in Transcarpathia in 1939-1940	145
IVETT HORVÁT-SIMON: The Activity of the 'Rongyos gárda' in Transcarpathia	152
ALEXANDRA BODNÁR: Forms of the Soviet Ideology among the Hungarians Living in Minority in Transcarpathia (1953–1964)	164
ROXANA POPOVICH: Sentenced Innocently... Deportation of Protestant Pastor Balogh Sándor of Eszeny.....	176
ISTVÁN CSÁSZÁR: List of the Dossiers of the Soviet Era Relating to Hungarians from the State Archives of the Security Service of Ukraine in Uzhgorod.....	185

GYÖRGY CSATÁRY: Documents of the Archive of the Ruzsák Family from Misztice (Imstichovo) (1646 – 19th century)	213
TAMAS REVAI: Maternal Mortality, Abortion, Marriage and Divorce Tendencies in Leningrad in 1942–1943	236
MIROSLAV DNISTRYANSKY: The Role of the So-Called Wallachian Colonization in Settling of the Ukrainian Carpathians: an Attempt at Synthetic Presentation.....	242

PEDAGOGY

ANNAMARIA KACHUR, ILONA HUSTI: Preparation for the writing task at the English Independent Testing (based on a questionnaire survey of teachers and students majoring in English philology)	265
ENIKŐ NAGY: The Usage of Children’s Literature in the English Lessons in Transcarpathian Schools with the Hungarian Language as a Medium of Instruction	285
KATALIN PALLAY: The Results of External Independent Evaluation Achieved by the Secondary School Leavers of Beregszász	295

A „Rongyos gárda” tevékenysége Kárpátalján

Rezümé. Kárpátalja számára az 1938–1939 közötti időszak hatalmas változásokat hozott. A Magyarország kötelékében eltöltött közel öt év megváltoztatta Kárpátalja történetét, és további sorsára rányomta bélyegét. Jelen tanulmány a fent említett kritikus időszakban próbálja bemutatni a „Rongyos Gárda” tevékenységét Kárpátalján. Fő feladatunk, hogy pontos képet kapjunk a gárda megalakulásáról, akcióiról, azoknak céljairól és propagandatevékenységükről, amelyet Kárpátalja magyarlakta falvaiban fejtettek ki. A munkában kitérünk a Dercen és Fornos közötti erdőben lezajlott döntő csatára, ami a cseh csendőrség és a „Rongyos Gárda” tagjai között tört ki. A munka igyekszik minél teljesebb és hitelesebb információkat közölni a „Rongyos Gárda” tevékenységéről Kárpátalján.

Резюме. 1938-1939 роки принесли для Закарпаття величезні зміни, та історію краю змінили ті 5 років, протягом яких Закарпаття перебувало у складі Угорського Королівства. Це дослідження намагається представити діяльність „Гвардії обідранців” („Rongyos Gárda”) на Закарпатті в аналізованій період. Наша головна мета – отримати чітку картину про створення, операції, мету і пропагандистську діяльність гвардії, що розгорталися на території угорських поселень Закарпаття. У дослідженні також розглядається вирішальна битва гвардійців проти чеської жандармерії у лісах між Дерценом і Форношом.

Abstract. In the period of 1938-1939 Transcarpathia underwent a number of changes. Transcarpathia was a part of Hungary for nearly five years and this bond influenced the territory’s history and future. The present study tries to show the activity of ‘Rongyos Gárda’ in the abovementioned critical time of Transcarpathia. The major aim is to get a clear picture about the formation and a variety of propaganda works of the ‘Rongyos Gárda’ which happened especially in the Hungarian villages. In this work a battle which occurred between the ‘Rongyos Gárda’ and the Czech gendarmerie has been emphasized. The fighting took place in the woods situated between the two Hungarian villages Dercen and Fornos. The main objective of the research is to give realistic and complete information about the most important activities of this military organisation.

Leveldi Kozma Miklós a korszak kulcsfigurája volt. Nagyváradon született, de több szállal is Kárpátaljához kötődött. Karrierje érdekében tanulmányait Ludovikán kezdte, ahol huszárhadnagyi rangot kapott. 1911-ben érettségizett, majd a budapesti egyetemen letette a jogi vizsgát. Az első világháború idején 44 hónapig szolgált az orosz és az olasz hadszíntéren. Később, már a kommün után az alakuló nemzeti hadsereg propagandafőnöke lett, majd Horthy kabinetirodájának katonapolitikai referense. A kormányzó bizalmi embereként fontos szerepet töltött be a katonai ügyekben is. 1922-től a Magyar Távirati Iroda tulajdonosa, a Magyar Filmiroda Részvénytársaság elnöke, a Magyar Hirdető Részvénytársaság és a Magyar Nemzeti és Gazdasági Bank vezetője. Az MTI és a Rádió vezérigazgatójaként döntő szerepet játszott az információáramlásban és a propagandában. Mai szóhasználattal élve őt tekinthetjük Magyarország első hírközlési miniszterének.

* Munkácsi 3. Számú II. Rákóczi Ferenc Középiskola, földrajztanár. A tanulmányt Molnár D. Erzsébet lektorálta. * Вчитель географії, Мукачівська ЗОШ I-III ст. №3, ім. Ференца Ракоці II. Рецензія: Молнар Д. Єлизавета. * Ferenc Rákóczi II. Secondary School N. 3. of Mukachevo, geography teacher. Lecturer of the thesis paper: Erzsébet Molnár D.

Az ő érdeme, hogy a magyar híradástechnika színvonala abban az időben felülmúlta más európai országokét. 1938. augusztus 29-től Kozma Miklós a Csehszlovákia elleni propaganda legfőbb irányítója és a szabadcsapatok egyik szervezője, október 5-től pedig a kárpátaljai akció tényleges irányítója lett.¹

Kozma, aki a határmódosítások békés megoldásához általában kételkedve viszonyult, a kialakult helyzetben úgy látta, hogy a Felvidék esetében el kell fogadni a nemzetiségi elv érvényesítését, Kárpátalját viszont akár katonai erővel is vissza kell szerezni. Bár hangoztatta személyes kötődését ehhez a vidékhez, naplójában is megírta: „Magyarországnak sokkal súlyosabb oka van arra, hogy a Ruténföld visszacsatolása megtörténjék.”² Kozma saját katonai jártasságára, ismeretségi körére és régi bajtársaira alapozta a szervezőmunkáját, s tőlük kér segítséget, a majdnem lehetetlennek tűnő akció teljesítéséhez.

A szabadcsapatosok szerveződése még 1918 novemberében megkezdődött, amikor is a forradalmi kormány hadügyminisztere kiadta a parancsot: „Nem akarok, katonát látni”, ezt követően széthullnak az ezredek, meglazul a fegyelem, amely minden katonai alakulatra átterjed. Héjjas Iván, aki november 20-án ér haza, hozza magával sértetlenül egész repülőszázadát, egy nagyobb csoporttal paraszt és tiszti híveivel együtt elindul Kecskemétre Budapestre. 1919. április 18-án az öreg Héjjas-nyárfa alatt összegyűltek s tanácskozást tartottak. Felolvasták a pontokat, amelyeket Héjjas hozott. Nem volt ez más, mint a Kecskeméti ellenforradalom, melyet Héjjas Iván szervezett 1919. április 23-án.³

1919 nyarán és őszén az „új típusú szabadcsapatokat” az akkori nyugat-magyarországi felkelés mintáinak felhasználásával képezte ki. Rátz Jenő hadügyminiszter és Imrédy miniszterelnök elvi hozzájárulásával szeptember 29-én magához kérte a dunántúli harcok egyik elhíresült vezérét, Héjjas Ivánt. Kozma az akció tervét erre az egységre, a XVI. honvéd lövész-zászlóalj állományaúra építette fel. Az egység szinte családi szervezésben (a Héjjas-portán) jött létre, és az akció során a „H” csoport néven szerepelt. Tulajdonképpen két zászlóaljból válogatták össze, voltak köztük bosnyákok is, mind Héjjas emberei, akiket még a Janka pusztai táborban képeztek ki „különleges feladatokra”. A 30-as évek közepétől, Kozma Miklós (1884–1941) belügyministersége idején pedig nagyobb teret kaptak.⁴

A toborzásnak híre ment, sokan jelentkeztek, a szélsőségeket azonban Kozma következetesen elutasította, köztük Prónay Pált is, aki az 1919. évi fehérterror leghírhedtebb különítményese volt.⁵ A szabadcsapatosok tehát készen álltak az akcióra, és várták a parancsot, hogy azt a terv szerint végrehajthassák. A szabadcsapatosok egységeinek fő feladata és célja az volt, hogy csehszlovákiai magyar területeken, ahol kapcsolatokat építettek ki elszórtan elhelyezkedő csoportokkal,

¹ BRENOVIC László: *Nemzetiségi politika a visszacsatolt Kárpátalján 1939–1944*. KMKSZ, Ungvár, 2010.

² KOZMA Miklós: *Kárpátalja visszavétele. Napló*. Ungvár, 1999, 36.

³ MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos*. Budapest, Stephaneum ny., 1939. I. rész.

⁴ OSZK: *Magyar-csehszlovák fegyveres konfliktus Dercen környékén*. Együtt Folyóirat. 2009/1szám 83.

⁵ KOZMA, i.m. 1999. 38.

spontán nemzeti felkelés látszatát keltsék, ami a várható tárgyalásokon és más fórumokon nyilvánvalóan erősítette volna a magyar fél pozícióját, nagyobb nyomtatékot adva a magyar igényeknek.⁶

1938. október 1-jén a magyar kormány döntéskényszerbe került. Imrédy Béla miniszterelnök magához hívatta Kozma Miklóst, aki tényleges megbízást kapott a ruténföldi akció irányítására. A Kozma által már rég kidolgozott tervet a magyar legfelsőbb vezetés három nap múlva fogadta el. A „direkt akcióhoz” – ahogy Kozma nevezi – már minden készen állt: a kijelölt zászlóaljok szeptember 25-től a helyükön állomásoztak, Nyírbátor, Kisvárdra és Vásárosnamény környékén, tehát közel a határhoz. Az akció sikere érdekében egyéb intézkedéseket is kellett tenni. Kozma jártassága és szakmai felkészültsége által egy briliáns tervet készítettek elő, ugyanis október elején Ruszin Függetlenségi Komité elnevezéssel rádióállomást kezdenek el működtetni propaganda céllal. A katonai rádiókészülékek átalakításával a csehszlovák adók hullámhosszain lehetett hallgatni a műsort a határ mentén. Azt a látszatot keltették, hogy az adó Kárpátalján működik, ahol egy ruszin függetlenségi szervezet tevékenykedik. Az adás rejtjeles üzeneteket küldött és szabotázs cselekményekre uszította a kárpátaljai lakosokat. Kozma beszédeket mondott a rádióban, s ezek a beszédek nagy hatással voltak a kárpátaljai lakosok többségére. Kozma bizalma az akcióban egy percre sem szűnt meg, mindvégig optimizmussal állt az akció sikeréhez.⁷

Az Imrédy-kormányt hivatalba lépésétől kezdve foglalkoztatta a honvédelem átszervezése és további fejlesztése. 1938 augusztusában még úgy gondolták, hogy erre két évnél is több időre lesz szükség. Nyilvánvaló volt, hogy ilyen rövid idő alatt és az adott körülmények közt igazán komoly, ütőképes magyar haderő előteremtéséről szó sem lehetett, ám intézkedni kellett. Kozma Miklós véleménye erről a következő volt: „Ha egy évvel hamarabb jönnek – tízszeres értékűek lettek volna, de így is megindulást jelentenek.”⁸

1938. szeptember 30-án Kozma Miklós volt belügyminiszter Imrédy Béla miniszterelnök megbízásából, a vezérkarra támaszkodva megkezdte diverzáns szabadcsapatok (ún. „Rongyos Gárda”) szervezését. A kiképzett önkéntesek kis csoportokban átszivárogtak a csehszlovák határon, ahol fegyveres akciókat hajtottak végre.⁹ Tehát 1938. október 1-je után a budai vár hivatalaiban nemcsak a magyar királyi honvédség szervezése és toborzása zajlott, hanem Kozma Miklós irányításával a szabadcsapatok akciójának végleges előkészítése is.¹⁰

Kozma az akció főszervezője és Stephán Valér százados, mint parancsnok és vezérkari főnök a szabadcsapatok élén másnap, október 5-én késő délután

⁶ MNL: Rongyos Gárda harcai / írta egy rongyos. Budapest, Stephaneum ny., 1939. I. rész.

⁷ Uo. I. rész.

⁸ OSZK: Magyar-csehszlovák fegyveres konfliktus Dercen környékén. Együtt Folyóirat. 2009/2szám. 75.

⁹ FEDINEC Csilla: Érdekek hálójában. In: Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra. Főszerkesztő: Fedinec Csilla, Vehes Mikola. Ungvár, 2010, Argumentum Kiadó, Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete, 159.

¹⁰ Uo. 76.

érkezett meg Kisvárdára. Velük tartott Kozma Miklós öccse, György, aki korábban a (csonka) beregi közigazgatás szolgálatában állt, most pedig huszártisztként a szabadcsapatok egyik irányítója lett; szükség volt helyismeretére és támogatására. Szintén velük tartott az MTI-től Szarvas Zoltán mint Kozma Miklós „ruszinföldi titkára”, akire a hírszolgálati ügyek intézése és nyelvtudása miatt volt szükség. Haynal alezredes szabadcsapat-csoportparancsnoksága és Horváth alezredes zászlóalja ekkor már Kisvárdán állomásozott, ahol Kozmáék megérkezése után megbeszélték a teendőket.¹¹ A tanácskozáson jelen volt Héjjas Iván is, aki Somogyi Bélával, a XVI. lövész zászlóalj politikai vezérkari főnökével együtt október 1-je óta a helyszínen különleges feladatokra készítette fel a csoportokat. Itt érdemes Kozma Györgyöt idézni, aki bátyjához hasonlóan szintén naplót vezetett: „*A felkelők vezetői közt meglepetéssel ismertem fel Francia Kiss Mihályt, Kiss G. Jenőt, aki már évek óta gyűjtötte a kéziránátokat a mostani időkre, továbbá egykori pártelnökömet, Huszák tanítót, Zalotai régészt, aki Féja Géza írótt informálta hírhedt könyvének megírásakor, vagyis nagyobbára izgága, egzaltált csongrádiakat, akik azonban mind lelkes magyarok.*”¹²

A kisvárdai megbeszélésen áttekintették az információkat, a határsávra vonatkozó adatokat, a korábbi napokban kialakult helyzetet. Kiderült, hogy az itt koncentrálódott alakulatok (határőrségi, reguláris és szabadcsapatok) minőségi különbsége zavarokat okozott a felkészítés során. A parancsnokok nem voltak tisztában a készülődő akció lényegével, sajátosságaival. A reguláris csapatoknál úgy vélték, hogy fegyveres bevonulásról van szó, Kárpátalja visszacsatolását biztosítandó feladatokkal. Amikor viszont Héjjas Iván október elején ismertette a reguláris csapatok parancsnokaival küldetése célját, a különleges feladatokra vonatkozó elképzeléseit és módszereit, azonnali ellenérzéseket váltott ki. „*A vezetése alá kerülő emberek feladatairól annyit árult el, hogy folyamatosan fogják őket átadni a határon, kisebb csoportokban..., hogy ott vasúti berendezéseket, hidakat és más műszaki létesítményeket robbantsanak vagy gyűjtsanak fel. Rajtaütéseikkel zavart és pánikot kell előidézniük 'cseh' területen. Feladataik végrehajtása mellett az egységeknek éjjelente menetelve kellett elérniük a lengyel határt.*”¹³

1938. október 5-én 20 órakor alakult meg Vásárosnaményban a bevetésre szánt szabadcsapat, közismert nevén a „Rongyos Gárda”, a Szigetváry-féle „S” csoport parancsnoksága. Ez a szabadcsapat hamarosan „Előd” zászlóalj néven működött tovább. Az „S” csoport előljáró parancsnoksága a vezérkari tisztek által vezetett „Aba” csoport volt, amely három szálláscsoportot állított fel:

1. Gergelyi, vitéz dr. Héjjas Iván alparancsnoksága alatt
2. Vásárosnaményi, Temessy József alparancsnoksága alatt
3. Mezőtarpai

¹¹ OSZK: Együtt folyóirat, i.m. 2009/2. szám. 85.

¹² KOZMA, i.m. Ungvár. 2000.129.

¹³ HORNYÁK Csaba: *A kárpátaljai akció (1938)*. Aetas történettudományi folyóirat, JATE Szeged, 1988/1. 9.

Az „S” tevékenységét közvetlenül irányító Stefán Valér vezérkari százados már október 5-én megkezdte a határszakasz felderítését. Tarpa és Muzsaly között talált egy rést, melyen keresztül át lehet lépni a határt. E határszakaszon ugyanis a cseh erődvonala még nem volt kiépítve, az e szakasz védelmére rendelt, főleg szudétanémetekből álló legénységet megbízhatatlanságuk miatt fokozatosan kivonták a határszolgálatból.¹⁴

Az első napon kb. 200 főnyien gyűltek össze. Felállt a Héjjas Iván tartalékos százados vezette „H” csoport is. Ők voltak az elsők, akik beöltöztek. Az első csoport október 6-án éjszaka lépte át a határt. Ezt követően a tarpai részen szakadatlanul folytak a vállalkozások az áttörésre. A csoportok tagjai géppisztolyt, töltényt és kézigránátokat, valamint robbanóanyagot, sebkötözőt, műszaki eszközöket (lámpa, drótvágó, tájoló), kötelet, továbbá két napra való élelmet, vásárláshoz cseh koronát vittek magukkal. Igazolványként egy-egy miniatűr szentképet kaptak, a feladat végrehajtása után ezzel kellett jelentkezniük a lengyel határon.¹⁵

Az akció kezdetén Kassakürthy Pál és Károly Lengyelországban tartózkodott rongyosaival és plusz 15 fővel. Gecse községtől a csehek Ruszinszkóján átmentek Lengyelországba. Útjuk közben ruszin nyelvű és cirill betűs iratok segítségével propagandatevékenységet fejtettek ki és lázítottak. Október 6-án Nagymuzsaly felé haladtak. Este azonban továbbálltak Beregújfalu keleti oldalának szőlőhegyei közé. Beregújfalu felkutatására Reviczky rongyos tizedes önként vállalkozott. Alig távozott a csapattól, lövöldözés és teherautók hallatszottak, cseh katonaság és csendőrség ékezik a faluba. Mivel azonban még nem érkeztek meg a parancs szerint aktív működési területükre, nem szálltak harcba, és ha harcba is szállnak, a túlerővel szemben nem lett volna esélyük. Reviczkyt, aki felderítésre elindult Beregújfaluba, megsebesült és Fornos felé indult.¹⁶ Közben a menekülő csapat Nagyberegre érkezett, ahol élelmiszert vásároltak. A faluba Kassakürthy Károly és Géro József kézigránáttal a zsebében ment be, közben nem egy csendőrség mellett haladtak el. A helyiek nem árulták el őket, és tovább is álltak. Október 10-én Szolyva közelébe érkeztek.¹⁷ Közben még október 8-án a hírszerzéstől beérkezett jelentést kaptak, amiben az állt, hogy nagyobb arányú cseh vasúti csapatszállítás folyik Beregszász irányába. Stefán arra a következtetésre jutott, hogy az ellenség észlelték a tarpai rést, és próbálják azt lezárni. Így Stefán úgy döntött, hogy 8-ról 9-re virradó éjjelén a Bátyú–Nagyszőlős vasútvonalnak Benénél és Bátyúnál történő megszakításával rést képez, amint átesz még néhány alakulatot. A terv megvalósítását azonban nehezítette, hogy a frissen megalakult csapatok felfegyverzése és kiképzése még nem fejeződött be, valamint Stefánnak nem volt engedélye nagyobb egységek akciójába

¹⁴ BICSÁK, i.m. 2011. 41.

¹⁵ MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos*. Budapest, Stephaneum ny., 1939. II. rész.

¹⁶ Uo. II. rész.

¹⁷ Uo. II. rész.

helyezésére.¹⁸ A tervnek megfelelően tehát október 8-án délután megtörtént a 7., a 8. és a 9. számú járőr felszerelése, és zajlott a kioktatása. Kémery Nagy Imre tartalékos hadnagy parancsnoksága alatt álló 7. számú járőrscapat 9-re virradó éjszaka surrant át a határon. Ezen járőrscapat feladata volt a Bene melletti, Borzsaván átívelő vasúti híd felrobbantása. Az utasításnak megfelelően 9-én éjfélkor megrohanták a hidat és lelőtték az őrszemet.¹⁹

Dénesfay Dinich Győző, aki a terv szerint Lengyelországba vezette csoportját, útja során Beregszászban összetűzésbe kerül a csehekkel. Megmaradt csapattal azonban Kígyós felé indul. Nagymuzsaly és Kígyós határában diákokkal is találkoznak. Hajnalra a derceni erdők alá értek, a Szernye mocsárhoz. Egy derceni származású ember viszont megmutatta nekik az utat Gut község felé. Ő azonban elárulta őket és Gut alatt foglyul ejtették a magyar szabadcsapatosok egy részét. A csendőrök mindezek után üldözni kezdték a rongyosokat.²⁰

Az Obis Gyula vezette 3. számú járőrscsoport 9 tagból állt. A csapat Beregszászt kikerülve Beregújfaluban, majd továbbhaladva a Munkácstól délkeletre, keletre fekvő falvakban fejtett ki propagandatevékenységet. Október 13-án érték el Szolyva határát. Tevékenységük alatt viszont Szolyva városát ellenőrzés alá vonta a cseh katonaság. A 3. számú járőrscsoporthoz csatlakozott a Prém-csoport 4 tagja. A csapat Galambosig jutott, itt az erdőben telepednek le, de az egykori Prém-csoport két tagja úgy döntött, hogy átkelnek a Latorcán. A két vállalkozó szellemű szabadcsapatost foglyul ejtették és megbilincselve elszállították őket. Az elszállított „rongyosok” ekként emlékeztek vissza raboskodásuk idejére: *„1938. október 18-án, elfogatásunk napján szürkületkor összeköröztek és parasztszekérrre tettek s útnak indítottak bennünket két csendőr kíséretében. Munkácsra szállítottak. Volovec városába vittek először ott meglepve láttunk egy csapat leányt, akik összefogózva énekelték „Az a szép, az a szép...” magyarul énekeltek s meglepettségünkre a csendőrök nem merték leinteni, elhallgattatni őket. Volovecnél leszállítottak bennünket a szekérről és vonatra szálltunk át, éjszaka 1 órára már a munkácsi laktanyához értünk. Bezárásunk után két rabot hoztak, magyarokat, akik elmesélték, hogy a derceni ütközetről mindnyájan tudtak. Szívünk, lelkük velünk volt és segítettek is volna, ha fegyvereikből az ütőszeget nem szedték volna ki a csehek. Míg raboskodtunk, ahányszor nyílt a vasajtó, annyiszor hangzott fel: „Fiúk, becsülettel, Éljen Horthy Miklós, Éljen Imrédy.” „Ekkor tudtuk, hogy magyar katonákat hoztak. Elvittek bennünket egy este kihallgatásra. A csehek, a cseh őrnagy kérdezte:*

- *Maga tiszt?*
- *Rongyos!*
- *Hát milyen bandához tartoznak? – kérdi.*
- *Rongyosokhoz! – feleltem.*

¹⁸ MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos.* Budapest, Stephaneum ny., 1939. III. rész.

¹⁹ Uo. III. rész.

²⁰ BÍCSÁK, i.m. 2011. 43.

– Ja! – nevetett a cseh őrnagy!

*Így raboskodtunk 8 hónapon át.*²¹

A veszély miatt a járőrök négy napon keresztül a hegyekben, az erdőben dolgozó famunkások között fejtettek ki propagandát.²² A Vinczek Jenő vezette 8 fős 4. számú járőr feladatát nem tudta teljesíteni. Még Beregszásznál leleplezték őket a Vérke folyó előtt. Vinczek a helyzet miatt a visszavonulás mellett döntött. A járőr a fegyvereit és röpcéduláit a mezőre munkára érkezők között szétosztotta, és még az nap, október 9-én, a hajnali órákban a tarpai résen át hazatért.²³ A hazatérő 4. számú járőr csoportot a Dénesfay-Dinich Győző parancsnoksága alatt álló 15 tagú, valamint az Iványi Pál hadnagy vezette 13 tagú 6. járőr csoport váltotta fel. A két járőr minden gond nélkül jutott át a tarpai résen, és Nagymuzsaly határában húzták meg magukat. Október 9-én, délután egyesült feladatuk a következő volt: Munkácsot északról megkerülve, Antalóc fölött Ungvár és Perecseny között propagandát végrehajtani.²⁴

Az 1. századot vagyis a „H” csoportot Stefán Valér ezredes 2 tiszt és 96 fő legénységgel állította ki Prém József tartalékos főhadnagy vezetésével, míg a 2. századot, az „S” csoportot pedig a lövész zászlóaljából vezényelt legénységből állította ki, 152 fős volt, parancsnoka Iván Imre tartalékos főhadnagy lett. Az 1. és 2. század a következő parancsot kapta: *„A parancs: Irány Beregszász, Munkács, azok megrohanhatók, birtokba kell vennök, utána, ha lehet, Ungvárt.*”²⁵ A Prém József vezette 1. század összetűzés nélkül lépte át a határt. Már érkezésük után megkezdtek a táviró és távbeszélő vezetékek rongálását, hogy ezzel is akadályozzák a cseh csapatok kommunikációját. Viszont Borzsova nevű településen felfedték magukat a csehek előtt. A borzsovai akció így sokba került a Prém századának, ugyanis a csehek gyors katonai összevonást hajtottak végre, és megkezdtek az 1. század üldözését. A nap folyamán többször megváltoztatták Beregszász és Nagymuzsaly között lévő szálláshelyüket, és a délutáni tiszt gyűlésen a cseh csapatmozgásokat észlelve szóba került a Magyarországra történő visszavonulás kérdése is. Azonban a tartalékos főhadnagy arra az elhatározásra jutott, hogy megmaradnak a kapott parancsnál, és 18 óra tájt megindultak Munkács felé. Prém századát visszavezeti a határtól, s útjuk közben nem találkoztak cseh csendőrökkel, emiatt nagyon nyugodt körülmények között érkeztek meg október 11-én a kora reggeli órákban a Szernye-mocsáron át Dercen és Fornos között fekvő erdőbe, a *„Nyíres makkosba”*²⁶, amely megfelelő feltételeket biztosított számukra a rejtőzködéshez, valamint a mocsár nehezen megközelíthető ingoványos területnek számított. A fálvakban gyorsan híre ment a magyar csapat megjelenésének, főként propagandatevékenységük miatt. *(lásd! 1. számú melléklet)*

²¹ MNL-K.94-1939 C/a dosszié.

²² MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos.* 1939. II. rész.

²³ Uo. III. rész.

²⁴ BICSÁK, i.m. 2011. 44.

²⁵ MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos.* Budapest, Stephaneum ny., 1939. II. rész.

²⁶ MÁTÉ Bálint (1923, Dercen)

A Dercen és Fornos között lezajlott csatának szem- és fültanúja volt Máté Bálint, aki 1923-ban született Dercenben, így emlékezik vissza a csatára: „*Nem tudom pontosan már a számokat, de olyan harminc és ötven körül lehetnek. Vótak fegyvereik is. Járt a faluba egy-kettő, de nem az egész, bejött egy pár közölök a saját vesztőkre. Jöttek bemutatkozni, kicsodák vagy kicsodák ők. Akko nap kiküjdött apám a mezőre. Egy másfél kiló méterre vótak a mezőn tölem, amikor már rá tudtam jönni, hogy itt vannak a szabadságharcosok, itt táboroznak a Nyíres makkosba. Na mi a faluba úgy is hívtuk őket, hogy a „Rongyos gárda”. Azér hijtuk mi így őket, me nem vót sok mindenök csak, egy pár fegyverjök meg bicikli. Na hát én ott voltam egész nap, a fődet takarétani. Délután úgy öt óra tájba még ott voltam a mezőn elbújva, míg végbe ment az erdőben a harc. Majd mikor már vége lett a csatának, hát tartott az körülbelül nem sokáig, egy három negyed óráig, elindoltam futva haza. Tüzelés volt rendes, rendes úgy, hogy háború vót na. Hát csak az vót a szerencse, hogy nem sokáig tartott. Elesett a „Rongyos gárda”. A halott gárdistákat a derceni emberek összeszedték, oszt egyet a Kerek-hegy lábához temettek el, nyócat meg Fornoson temettek e.”²⁷ (lásd! 2. számú melléklet)*

A csehek tankokkal és tüzérséggel kezdték el löni a magyar csapatokat. Prém, hogy a csapatot be ne kerítsék, elrendelte a még szabadnak látszó keleti irányban történő elvonulást. A gyors riadóztatás és indulás miatt a század több kisebb, 4-8 fős csoportra esett szét. A század egy részének harc nélkül sikerült elmenekülni, míg a többi tagja a sötétedés beálltaig küzdött a túlerővel szemben. A derceni ütközetben a századból 9 fő, és a hozzájuk csatlakozott ruszin személy esett el. Menekülés közben Lengyelországot 6 főnek sikerült elérnie, míg Magyarországra 22-en tértek vissza. A század 19 tagja bujdosott, majd a felvidéki bevonuláskor került elő, míg a század nagyobb része, 40 tagja fogságba esett.²⁸

A menekülő gárda tagjairól egy korabeli sajtó tudósít. A cikk megjelenésének apropója, hogy a Makkosjánosi főjegyzőhöz érkezik egy levél. A levél tartalma: „*Ngs. Főjegyző Urnak Makkos Jánosi. Ismeretlenül is egy magyar szívességre kérem. 1938. október 11-én parancsnoka voltam annak a csoportnak, amelyik Dercen és Fornos között megütközött a csehekkel, ebben az ütközetben szétverték csapatunk és nekem is menekülni kellett. Így jutottam örmesteremmel együtt községének határába. Ott egy idősebb (40 év körüli) és egy 24–26 éves fiatalemberrel találkoztam, akik szénát raktak ökrös szekérre a réten. Ezek az emberek életük kockáztatásával becsempésztek bennünket a cseh katonasággal megrakott faluba. Ott, miután minden jóval elláttak bennünket, a fiatalabb elvezetett minket a trianoni határig Daróc alá. Írta: K.I.”²⁹ Azt a következtetést vonhatjuk le, hogy a helybeli emberek segítették a gárdistákat, és a kutatásunk ezt be is bizonyította.*

A harc közben elesett 6 szabadesapatos holttestét Fornosra szállították, s közös sírba helyezték őket örök nyugalomra. (lásd! 3 számú melléklet) Horvát

²⁷ MÁTÉ Bálint (1923, Dercen)

²⁸ MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos*. Budapest, Stephaneum ny., 1939. II. rész.

²⁹ OSZK: *A „Rongyos Gárda szolgálatában”*. Felvidéki Hadirokkantak Lapja. 1938. 6.

Bertalan, a fornosi KMKSZ-alapszervezet elnöke elmondása alapján: *6 holttestet temettek ide és egyet pedig a derceni Kerekhegy lábához.*³⁰

Egy általunk 2014-ben készített interjúból további fontos és értékes információt tudhattunk meg a „Rongyos gárdáról” és tevékenységükről Fornos és Dercen településeken. Darcsi Ágnes 1923. december 16-án született Fornoson, aki a következő információkat mesélte el nekünk: *Nemcsak Dercenbe jártak, jártak azok itt is, a szabadcsapatosok. Fejtek a bódba, magyar pénzve fizettek, vettek azok mindent. Gyulbátyám az egyik falubeli ember ement az Ilyés tanétóhoz megmondani, hogy mi van. El is mentek Dercenbe bejelenteni, találkoztak a derceni bírónak, Máté Imréve 1938-ba, oszt az ki is hijta a cseh tankot, és vót osztán perepelés. Nem tudom, hogy azok a „Rongyos” katonák, hogy mertek szembeszállni a tankva a fapuskáva. Igazi hazafiak vótak, az biztos is. Ez szent és igaz. Mive apám vóta a bíró a faluba, Darcsi Sándor jött hozzá, egy úr kiötözve, oszt kérdezte tőle, ki adta ki a magyar katonákat? Apám meg azt mondta, nincs tudomásom felőle. Jót mondott? Jót, mi lött vóna vele, ha igazat mond, evitték vóna mint az Ilyés tanétót, oszt itt maradt a három fija. Na oszt Szim Lőrinc ajándékozott 6 szép fa koporsót, akko oszt szépen kivájták a sírt a koporsóknak. Ez mind szent és igaz vót, amit emondottam.*³¹ Az esetekről hivatalos feljegyzést írtak, mert abban bíztak, hogy majd a talált tárgyak alapján a hozzátartozók jelentkeznek. Így hangzott a jelentés: *„1938. október 11-én a derceni Makkos úrbéri erdőnél lezajlott ütközetről, ahol elesett 6 magyar felkelő. Személyazonoságaiknak megállapításáról e hivatalos jelentés születik a derceni bíró kezdeményezésére. Az első számú halott 26 éves körül volt, civil pepita öltözetben. Az áldozatnál egy levelezőlapot találtak Némety Varga József névre, ezt a levelezőlapot Kecskeméten adták fel, s Kisvárdára volt címezve. A harmadik számú halott 20-23 éves korú lehetett, ő cseh katonai hadsereg egyenruhát viselt. Nála szintén volt egy levelezőlap Volosvai Vasziltól Kovászóról (Beregszász mellett). A többi áldozatnál nem találtunk hivatalos okmányokat.”*³²

A felkutatott adatokból levonhatjuk a következtetést, hogy a „Rongyos gárdának” a léte ismeretes volt az itteni emberek előtt, viszont kevés idős ember él azok közül, akik hallhattak erről az eseményről és emlékeznek is rá. Annak oka pedig, hogy kevés információt tudnak az adatközlők a magyar csapatok számára vereségbe fulladó harcról, az az oka, hogy a település vezetői gárdája félt a cseh hatalomtól és titoktartásra kötelezték őket. Az általunk felhasznált irodalom és kutatási adat fedi egymást, tehát több forrás is igazolja, ami azt jelenti, hogy a „Rongyos gárda” valóban létezett s tevékenykedett vidékünkön. Az általunk készített interjúk pedig szintén hiteles információkat közölnek, mivel a levéltári forrás, valamint a felkutatott sajtóanyag fedi a Máté Bálint és Darcsi Ágnes által elmondott információkat.

³⁰ HORVÁT Bertalan (1958, Dercen)

³¹ DARCSI Ágnes (1923, Fornos)

³² MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos.* Budapest, Stephaneum ny., 1939. IV. rész.

FELHASZNÁLT IRODALOM**ADATKÖZLŐK**

Máté Bálint, született: 1923, Dercen (2013.09.10.)
Darcsi Ágnes, született: 1923, Fornos (2014.11.01.)
Horvát Bertalan: 1958, Dercen (2013.10.05.)

FORRÁS

MNL: *A rongyos gárda harcai / írta egy rongyos. Budapest, Stephaneum ny., 1939*
MNL: *Külgügyminisztériumi iratok-94-C.dosszié. 1938.*
MNL *Külgügyminisztériumi iratok-94-C/a dosszié 1939*

SAJTÓ

OSZK: *Együtt Folyóirat. 2009/1szám*
OSZK: *Együtt Folyóirat. 2009/2szám.*
OSZK: *Felvidéki Hadirokkantak Lapja. Beregszász, VII évf. 3-4 szám.*

SZAKMUNKÁK

BRENZOVICS LÁSZLÓ (2004). *A magyar kormányzat Kárpátalja – politikája, 1939–1941.* Szerk.: Fedinec Csilla, Budapest.
BICSÁK PÉTER (2011). *A magyar–ukrán közös múlt és jelen: összekötő és elválasztó „fehér foltok”. A Rongyos Gárda harcai Kárpátalján 1938-ban.* Intermix Kiadó, Beregszász–Ungvár.
FEDINEC CSILLA, VEHES MIKOLA (szerk.) (2010). *Kárpátalja 1919–2009 történelem, politika, kultúra.* Ungvár, Argumentum Kiadó, Magyar Tudományos Akadémia Kisebbségkutató Intézete
HORNÁK CSABA: *A kárpátaljai akció (1938).* Aetas történettudományi folyóirat, JATE Szeged, 1988/1
KOZMA MIKLÓS (2000). *Kárpátalja visszavétele. Napló.* Ugocsa Print, Ungvár.

MELLÉKLET**1. számú melléklet. A Dercen és Fornos határában fekvő „Nyíres makkos”³³**

³³ Saját készítésű kép. 2013.04.30.

2. számú melléklet. Máté Bálint, született: 1923, Dercen³⁴

3. számú melléklet. A „Rongyos gárda” emlékműve³⁵

³⁴ Saját készítésű kép. 2013. 09. 10.

³⁵ Saját készítésű kép. 2011. 05. 10.

Наукове видання

ACTA ACADEMIAE BEREKSASIENSIS

НАУКОВИЙ ВІСНИК

Історичні, філологічні та педагогічні науки

Том XIV

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів

Матеріали подані мовою оригіналу

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, власних імен та інших відомостей.

Головні редактори *І.Орос, Й.Сікура*
Заступники головних редакторів *І.Мандрик, М.Сюсько, А.Сабо*
Відповідальний редактор *І.Пенцкофер*
Відповідальний секретар *І.Силадій*
КОРЕКТУРА *І.Варцаба, О.Кордонець, М.Левринц*
ВЕРСТКА *В.Товтін*

Підписано до друку 14. 08. 2015 р.
Формат 70x100/16. Папір офсетний. Гарнітура Таймс. Друк офсетний.
Умовн. друк. аркушів 25,1. Наклад 300.

Друк ТОВ «Папірус-Ф»
88000, м. Ужгород

Адреса редакції:
90202 Берегове, пл. Кошута, 6,
Закарпатський угорський інститут ім. Ф. Ракоці ІІ
Тел.: (03141) 4-24-35
E-mail: kiado@kmf.uz.ua